

TISHRE: THREE STEPS HOME

רש"י

בראשית. אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית? משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים (תהילים קי"א), שאם יאמרו אמות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבועה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם, וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו

רמב"ן

ויש לשאל בה, כי צרך גדול הוא להתחיל התורה ב"בראשית ברא אלהים", כי הוא שרש האמונה; ושאנו מאמין בה וחושב שהעולם קדמון, הוא כופר בעקר ואין לו תורה כלל... וספור כל ענין היצירה עד בריאת אדם, ושהמשילו במעשה ידיו וכל שבת תחת רגליו, וגן עדן – שהוא מבחר המקומות הנבראים בעולם הזה – נעשה מכון לשבתו, עד שגרש אותו חטאו משם. ואנשי דור המבול, בחטאם גרשו מן העולם כלו, והצדיק בהם לבדו נמלט, הוא ובניו. וזרעם, חטאם גרם להם להפיצם במקומות ולזרותם בארצות, ותפשו להם המקומות למשפחותם בגויותם כפי שנזדמן להם. אם כן ראוי הוא, כאשר יוסיף הגוי לחטוא, שיאבד ממקומו ויבוא גוי אחר לרשת את ארצו, כי כן הוא משפט האלהים בארץ מעולם

העמק דבר (נצי"ב)

זה הספר הנקרא ספר בראשית. נקרא בפי הנביאים ספר הישר כדאיתא במ' עבודת כוכבים (כ"ה ע"א) על שני מקראות בס' יהושע (י' י"ג) הלא היא כתובה על ספר הישר. ובס' שמואל ב' (א' י"ח) ויאמר ללמד בני יהודה קשת הנה כתובה על ספר הישר. ומפרש ר' יוחנן זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים שנאמר תמות נפשי מות ישרים.

ויש להבין הטעם למה קרא בלעם את אבותינו בשם ישרים ביחוד ולא צדיקים או חסידים וכדומה. וגם למה מכונה זה הספר ביחוד בכנוי ישרים...

והענין דנתבאר בשירת האזינו עה"פ הצור תמים פעלו וגו' צדיק וישר הוא. דשבח ישר הוא נאמר להצדיק דין הקב"ה בחרבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתל. ופירשנו שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה. אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. ע"כ מפני שנאת חנם שבלבם זא"ז חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדוקי ואפיקורס. ובאו עי"ז לידי ש"ד בדרך הפלגה ולכל הרעות שבעולם עד שחרב הבית. ועי"ז היה צדוק הדין. שהקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות אע"ג שהוא לש"ש דזה גורם חרבן הבריא והריסות ישוב הארץ.

וזה היה שבה האבות שמלבד שהיו צדיקים וחסידים ואוהבי ה' באופן היותר אפשר. עוד היו ישרים. היינו שהתנהגו עם אוה"ע אפי' עובדי אלילים מכוערים. מ"מ היו עמם באהבה וחשו לטובתם באשר היא קיום הבריא. כמו שאנו רואים כמה השתטח א"א להתפלל על סדום. אע"ג שהיה שנה אותם ואת מלכם תכלית שנה עבד רשעתם כמבואר במאמרו למלך סדום. מ"מ חפץ בקיומם. וברבה פ' וירא (פמ"ט) איתא עי"ז שאמר הקב"ה לא"א אהבת צדק ותשנא רשע. אהבת להצדיק את בריותי ותשנא להרשעין ע"כ וכו'. והיינו ממש כאב המון גוים שאע"ג שאין הבן הולך במישרים מ"מ שוחר שלומו וטובו. וכן הוצק חן וד"א נפלא על דבר אברם את לוט כמו שנתבאר פ' לך. וכן ראינו כמה נח היה יצחק אבינו להתפייס ממשנאיו ובמעט דברי פיוס מאבימלך ומרעיו נתפייס באופן היותר ממה שבקשו ממנו כמבואר במקומו. ויעקב אבינו אחר שהיטב חרה לו על לבן שידע שביקש לעקרו לולי ה'. מ"מ דבר עמו דברים רכים עד שאמרו עי"ז בב"ר (פע"ד) קפדותן של אבות ולא ענותנותן של בנים ע"ש. ונתפייס עמו מהר. וכן הרבה למדנו מהליכות האבות בד"א. מה ששייך לקיום העולם המיוחד לזה הספר שהוא ספר הבריא. ומש"ה נקרא כמ"כ ספר הישר על מעשה אבות בזה הפרט. ובלעם בשעת רוח"ק לא היה יכול להתפלא על רוע מעשיו שאינו צדיק וחסיד כאברהם יצחק ויעקב אחרי שהוא נביא אוה"ע. וראשו במקור הטומאה.

פרקי ספר בראשית		
פרקים א-ב	פרקים ג-יא	פרקים יב-נ

מחזור לראש השנה

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. מְלוֹךְ עַל כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ בְּכַבֻּדְךָ וְהַנְּשָׂא עַל כָּל הָאָרֶץ בִּיקְרָדְךָ וְהוֹפֵעַ בְּהִדְרָךָ גִּאּוֹן עֶזְדְּךָ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל אֶרֶץ. וַיֵּדַע כָּל פְּעוּלְךָ כִּי אַתָּה פֹּעֵלְתוֹ וַיִּבֶן כָּל יִצּוֹר כִּי אַתָּה יִצְרְתּוֹ וַיֹּאמֶר כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמָה בְּאִפּוֹ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מְלֹךְ וּמְלִכּוֹתוֹ בְּכָל מְשֻׁלָּה

אַתָּה זֹכֵר מַעֲשֵׂה עוֹלָם וּפְקִיד כְּלִי־צוּרֵי קֶדֶם. לְפָנֶיךָ נִגְלוּ כְּלִיתֵעֲלוּמוֹת וְהִמּוֹן נִסְתָּרוֹת שְׁמִבְרָאשִׁית. כִּי אֵין שְׂכָחָה לְפָנֶיךָ כְּסֵא כְבוֹדְךָ. וְאֵין נִסְתָּר מִנֶּגֶד עֵינֶיךָ: אַתָּה זֹכֵר אֶת כָּל הַמַּפְעָל. וְגַם כְּלֵה־יִצּוֹר לֹא נִכְחַד מִמֶּךָ. הִלֵּל גְּלוֹי וַיֵּדַע לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. צוּפָה וּמִבֵּית עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. כִּי תִבְיֵא חֶק זְכָרוֹן לְהַפְקִיד כָּל רוּחַ וְנֶפֶשׁ. לְהַזְכִּיר מַעֲשִׂים רַבִּים וְהִמּוֹן בְּרִיּוֹת לְאֵין תִּכְלִית. מִרְאשִׁית כְּזֹאת הוֹדַעְתָּ. וּמִלְפָּנִים אוֹתָהּ גָּלִיתָ. זֶה הַיּוֹם תַּחֲלֵת מַעֲשֵׂיךָ זְכָרוֹן לַיּוֹם רֵאשׁוֹן. כִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב: וְעַל הַמַּדִּינוֹת בּוֹ יֹאמֶר אֵי זֶה לַחֲרֹב. וְאֵי זֶה לְשָׁלוֹם. אֵי זֶה לְרָעָב. וְאֵי זֶה לְשִׁבְעָה. וּבְרִיּוֹת בּוֹ יִפְקְדוּ. לְהַזְכִּירָם לַחַיִּים וְלַמּוֹת: מִי לֹא נִפְקֵד כִּהְיוֹם הַזֶּה. כִּי זֶכֶר כָּל הַיִּצּוֹר לְפָנֶיךָ בָּא. מַעֲשֵׂה אִישׁ וּפְקִידָתוֹ.

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ תִקַּע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל לְחֵרוּתֵנוּ וְשֵׂא נֶס לְקַבֵּץ גְּלוּתֵינוּ וְקָרַב פְּזוּרֵינוּ מִבֵּין הַגּוֹיִם וּנְפֻצוֹתֵינוּ כְּנֶס מִיִּכְתִּי אֶרֶץ וְהִבִּיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרִנָּה וְלִירוּשָׁלַם בֵּית מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם וְשֵׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קְרִבְנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ כְּמִצְוָה עֲלֵינוּ בְּתוֹרָתְךָ עַל יְדֵי מֹשֶׁה עַבְדְּךָ מִפִּי כְבוֹדְךָ כְּאִמּוֹר: וּבִיּוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצָצֵרָה עַל עֲלִיתְכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לְפָנֶיךָ אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

ראש השנה טז:עא

וְאִמְרוּ לְפָנֶי בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה מְלָכִיּוֹת זְכוּרוֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת. מְלָכִיּוֹת — כְּדִי שֶׁתִּמְלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם...

מחזור לראש השנה

לְדוֹר וָדוֹר הַמְּלִיכוֹת לְאֵל כִּי הוּא לְבַדּוֹ מְרוֹם וְקָדוֹשׁ

RAV IMMANUEL BERNSTEIN

Most people act very differently when they are guests in someone else's home than they do in their own home. They are still the same people, but they simply have a sense of what behavior is appropriate when in their own home, as opposed to someone else's. If someone should temporarily forget that he is in someone else's home and believe that it is his own, everything he would proceed to do would be "wrong," but all of it would ultimately be a symptom of flawed vision with regard to his surroundings.

Throughout the year, our egos have us believe that we are the center of the universe, that we "own the house." Many of our negative actions are simply the natural product of this vision. Even some of our mitzvot may have the quality of hosting Hashem as our Guest, so to speak. Rosh Hashanah thus sets as its goal the reparation and restoration of our vision. The *Machzor* guides us through a two-day journey of liberation from our self-centered vision of the world. We focus on the theme of *Malchuyot* — kingship, reminding ourselves Whose world it really is. We express our hopes for the way the world should really look — a world run in accordance with fulfilling Hashem's will.

הגיוני הלכה

הגאון ר' יצחק הוטנר זצ"ל¹⁹ הוסיף בזה נדבך נוסף. צא ולמד, מכח מה אנו ממליכים את הקב"ה עלינו, מכח — הנשמה — מהנפיחה שנפח בנו מעצמותו, והנה אנו ממליכים אותו בראש השנה באותה נפיחה שנפח בנו — בנפיחה בשופר שיוצאת מכח הנשמה²⁰ עכ"ד. שהרי רק החלק הזה ראוי להמליכו, שהגוף לעומת הקב"ה הרי זה כבהמה לעומת האדם. ואפשר

מחזור ליום כיפור

אלהינו ואלהי אבותינו. מחל לעונותינו ביום הכפרים הזה. מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך. כאמור אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך למעני וחטאתיך לא אֶזְכֹּר: ונאמר מחיתי כעב פשעיך וקענן חטאתיך שובה אלי כי גאלתיך: ונאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני יהוה תטהרו:

אֲשַׁמְנוּ. בִּגְדָנוּ. גָּזְלָנוּ. דִּבְרָנוּ דָּפִי. הֶעֱוִינוּ. וְהִרְשָׁעָנוּ. זָדָנוּ. חִמְסָנוּ. טָפְלָנוּ שָׁקָר. יַעֲצָנוּ רָע. כָּזָבָנוּ. לָצָנוּ. מִרְדָּנוּ. נֶאֱצָנוּ. סָרְדָנוּ. פִּשְׁעָנוּ.

רב שמשון פינקוס

יום כיפור הוא יום נורא ואיום, ואוי לו למי שאינו מנצל את מעלת היום כראוי. ניתן לדמות ענין זה לאדם הממתין לרכבת אשר תיקחהו במהירות ובבטחה למחוז חפצו. והנה כדי שאכן כך יקרה, עליו לעלות ולהיכנס לתוך הרכבת בשעה שהיא נעצרת ליד הרציף בו הוא ממתין, ואז כח מגועיה העצומים של הרכבת ישאהו למרחקים, ואם יעלה על טיל שלוח, הרי אפילו עד השמים יגיע... אבל אם יישאר על מקומו, ולא יתאמץ לעלות בזמן הנכון,

ספר החינוך קפ"ה

מִשְׁרָשִׁי הַמִּצְוָה. שֶׁהִיא מִחֲסָדֵי הָאֵל עַל בְּרִיּוֹתָיו לְקַבֵּעַ לָהֶם יוֹם אֶחָד בַּשָּׁנָה לְכַפֵּרָה עַל הַחַטָּאִים עִם הַתְּשׁוּבָה שִׁשְׁבוּ וְשָׁאֲלוּ יִתְקַבְּצוּ עֲוֹנוֹת הַבְּרִיּוֹת שָׁנָה בַּשָּׁנָה, תִּתְמַלֵּא סְאֲתָם לְסוֹף שָׁנָתָם אוֹ שְׁלֹשׁ אוֹ יוֹתֵר וְיִתְחַיֵּב הָעוֹלָם כָּלִיה, וְעַל כֵּן רָאָה בְּחֻמְתּוֹ בְּרוּךְ הוּא לְקִיּוֹם הָעוֹלָם לְקַבֵּעַ יוֹם אֶחָד בַּשָּׁנָה לְכַפֵּרֶת חַטָּאִים לְשׁוֹבִים. וּמִתְחַלֵּת בְּרִיאַת הָעוֹלָם (ב"ר פ"ב ג) יַעֲדוּ וְקִדְּשׁוּ לָכֵךְ, וְאַחֵר שִׁיעֲדוּ הָאֵל בְּרוּךְ הוּא אוֹתוֹ הַיּוֹם לְכַפֵּרָה נִתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם וְקִבֵּל כָּח הַזְכוּת מֵאֵתוֹ יִתְעַלֶּה עַד שֶׁהוּא מְסִיעַ בַּכַּפֵּרָה, וְזֶהוּ אֲמָרָם זְכוּרֵם לְבִרְכָּה בְּהִרְבֵּה מְקוֹמוֹת (יומא פה ב) וְיוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, כְּלוֹמֵר שֶׁיֵּשׁ כָּח לַיּוֹם הַכַּפּוּרִים בְּעֲצֻמוֹ לְכַפֵּר בְּעֲבֻרוֹת קְלוֹת.

סנהדרין נה:

אָמַר רַבִּי (אֶלְעָזָר): הֵנִי שְׁבָעִים פָּרִים כְּנֻגַּד מִי — כְּנֻגַּד שְׁבָעִים אוֹמוֹת. פֶּר יְחִידִי לָמָּה — כְּנֻגַּד אוֹמָה יְחִידָה. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ בְּשׁוּר וְדָם שֶׁאֲמָרוּ לַעֲבָדָיו: עֲשׂוּ לִי סְעוּדָה גְּדוֹלָה. לַיּוֹם אַחֲרוֹן אָמַר לְאוֹהֲבָיו: עֲשֵׂה לִי סְעוּדָה קְטָנָה כְּדִי שֶׁאֶהְיֶה מִמֶּךָ

רש"י

וּמִנַּחֲתָם וּנְסִיכָהֶם לַפְּרִים. פָּרִי הַחֵג שְׁבָעִים הֵם כְּנֻגַּד שְׁבָעִים אֲמוֹת, וּמִתְמַעֲטִים וְהוֹלְכִים, סִימָן כָּלִיהִּי הִיא לָהֶם, וּבִימֵי הַמִּקְדָּשׁ הָיוּ מְגִנִּים עֲלֵיהֶם מִן הַיִּסּוּרִין (סוכה נ"ה)

מחזור ליום כיפור

ובכן תן פחדך יהוה אלהינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת. ויראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים. ויעשו כלם אגדה אחת לעשות רצונך בלבב שלם.

יומא פו:

אמר רבי יונתן: גדולה תשובה (שמקרבת) את הגאולה, שנאמר: "ובא לציון גואל ולשבי פשע ביעקב", מה טעם "ובא לציון גואל" — משום ד"שבי פשע ביעקב"